

Beszámolók, szemlék, közlemények

Tudományos és műszaki kiadványok áremelkedése (Periodikus kiadványok és szolgáltatások)

Az általános gazdasági irányzatnak megfelelően az elmúlt évtized során ijesztően megnőtt valamennyi kiadványtípus költsége, ára, előfizetési díja. Erről tanuszkodnak a könyvtári szakfolyóiratok, melyek évről-évre tájékoztatnak a kiadványok - elsősorban a periodikumok - ármozgásáról szakterület, színvonal, szolgáltatási jelleg szerint, az egyes országokban végzett statisztikai felmérések alapján, illetőleg a világ számottevő kiadványterméséből kigyűjtve. Már az 1971. évi áremelkedést is drámainak kiáltották ki az elmúlt időszakhoz képest, és ez a trend folytatódott az 1972. évben tovább.

Áremelkedési adatok az USA-ból

Az 1972. évi statisztikai közlés szerint az árak emelkedése tovább gyorsul, gondot okozva az egyre feszebb beszerzési kerettel dolgozó könyvtáraknak. A kiadványok átlagárának és árindexének emelkedése 1967-1971 között:

	1967	1969	1970	1971
Keménykötésű könyvek	\$ 8,43 100,0	\$ 9,50 112,69	\$ 11,66 138,25	\$ 13,25 157%
Periodikus kiadványok	\$ 8,02 100,0	\$ 9,31 116,08	\$ 10,41 129,80	\$ 11,66 145%
Periodikus szolgáltatások	66,98 100,0	78,79 117,63	85,44 127,56	90,05 134%

A periodikus kiadványok átlagos előfizetési árában tehát 1969-ről 1970-re 1,10 \$; 1970-ről 1971-re 1,25 \$; 1971-ről 1972-re pedig

további 1,57 % az áremelkedés. Ez a trend különösképpen a 4 év tükreben mutatkozik meg világosan.

A szakterületek szerinti bontásban - ahogy az már szokásos - a tudományos és műszaki periodikumok ár-indexének a növekedése a legmagasabb. Ez évben is listavezetők, azaz a legnagyobb előfizetési átlaggárral rendelkező periodikus kiadványok a következő szakterületen találhatók: kémia és fizika; orvostudományok; matematika; növénytan; geológia; állattan; pszichológia; műszaki tudományok; jog; háztartás; vállalat és közgazdaságtan. Ide tartoznak még az általános érdeklődésre számottartó periodikumok.

A műszaki gyűjtőkörű könyvtárak szempontjából elsősorban számbajövő szakterületek periodikus kiadványainak átlagár, árindex /az 1957-1959. évi átlagárat 100-nak véve alapul/ szerinti alakulása 1970-1972 években:

Tárgykör	Év	Periodikus kiadványok száma	Átlagár	Árindex
Kémia és fizika	1967-69	210	24,48	100,0
	1970	78	33,45	136,6
	1971	81	38,31	156,5
	1972	95	45,46	185,7
Matematika, növény- tan, geológia és általános tudomá- nyok	1967-69	340	15,30	100,0
	1970	119	18,11	118,4
	1971	132	20,06	131,1
	1972	137	22,63	148,0
Műszaki tudomá- nyok, gépészet	1967-69	420	10,03	100,0
	1970	158	12,07	120,3
	1971	158	13,28	132,4
	1972	173	16,04	160,0

Az áremelkedés a periodikus szolgáltatásoknál is ijesztő mérvű. Ide sorolják elsősorban az index-műveket, kumulált köteteket, melyeknek egy része az éves megjelenésnél is ritkább, más része pedig alapkötetekhez szolgál periodikus kiegészítésként /pl. Applied Science and Technology Index; Business Periodicals Index; Cumulative Book Index; Social Sciences and Humanities Index/.

Periodikus szolgáltatások átlagárának és árindexének emelkedése 1967-1971. között:

Tárgykör	Év	Periodikus kiadványok száma	Átlagár	Árindex
Természettudományok és műszaki tudományok	1967-69	656	§ 65,23	100,0
	1970	260	88,32	135,4
	1971	253	90,23	138,3
	1972	261	99,78	153,0
Szovjet periodikák fordításai	1967-69	486	§ 90,82	100,0
	1970	172	106,77	117,60
	1971	166	111,66	122,9
	1972	164	117,13	129,0
Vállalat, üzemgazdaság	1967-69	660	§ 119,76	100,0
	1970	242	131,14	109,5
	1971	244	140,09	117,0
	1972	246	148,12	123,7

Angliai felmérések a periodikus kiadványok árának növekedéséről:

Tudományos és szakkönyvtárak periodikum-állományánál az egyes szakterületek legfontosabb időszakai kiadványait véve alapul, vizsgálták meg az 1971 óta bekövetkezett áremelkedést. Ez az összesre nézve: 8,9%. Ahogy az várható volt, a tudományos és műszaki folyóiratok előfizetési ára 1,60 £-al vezet az orvosiak, és 1,00 £-al a humán tudományok előtt.

Áremelkedés alakulása országok szerint:

a/ £ .50 and £ 25,00 közötti előfizetési árú folyóiratok

Beszámolók, szemlék, közlemények

Ország	Periodikus kiadványok száma	%-os növekedés 1971-re	Árindex	Átlagár
Nagy-Britannia	662	9,0	127,3	6,79
USA és Kanada	480	6,1	120,8	9,41
Egyéb országok	343	11,6	118,2	8,78

b/ Valamennyi folyóirat, előfizetési árra való tekintet nélkül

Ország	Periodikus kiadványok száma	%-os növekedés 1971-re	Árindex	Átlagár
Nagy-Britannia	739	11,6	130,4	11,41
USA és Kanada	570	5,5	116,5	18,14
Egyéb országok	382	14,6	128,5	14,29

Áremelkedés alakulása szakterületek szerint:

a/ £ 0,50 és £ 25,00 közötti előfizetési árú folyóiratoknál

Tárgykör	Periodikus kiadványok száma	%-os növekedés 1971-re	Árindex	Átlagár
Humán tudományok és társadalomtudományok	626	7,9	120,2	5,73
Orvostudományok	171	7,0	119,1	10,37
Természettudományok és műszaki tudományok	688	9,2	123,2	9,68

b/ Valamennyi folyóirat, előfizetési árra való tekintet nélkül

Tárgykör	Periodikus kiadványok száma	%-os növekedés 1971-re	Árindex	Átlagár
Humán tudományok és társadalomtudományok	639	8,3	120,5	6,52

Tárgykör	Periodikus kiadványok száma	%-os növekedés 1971-re	Árindex	Átlagár
Orvostudomá- nyok	193	8,1	124,4	13,32
Természettu- dományok és műszaki tudomá- nyok	859	10,5	128,9	20,38

Néhány szakterület a természettudományok és műszaki tudományok köréből.

a/ L 0,50 és L 25,00 közötti előfizetési áru folyóiratoknál

Tárgykör	Periodikus kiadványok száma	%-os növekedés 1971-re	Árindex	Átlagár
.....				
.....				
Kémia	26	14,6	130,8	13,37
Számítógépek, automatizá- lás, vezér- léstechnika	26	4,9	114,5	11,06
Elektronika, elektrotech- nika	49	6,9	123,2	9,90
Műszaki tudomá- nyok általá- ban	20	4,8	103,6	7,96
Vegyipar	21	14,8	132,3	13,04
Matematika és statisztika	32	8,5	124,8	9,47
Gépészet	22	0,2	118,7	8,15
Atomtudomány	17	4,9	112,7	11,52
Fizika	28	9,5	125,3	14,48
Közlekedés	18	10,4	124,5	5,97
.....				
.....				

b/ Valamennyi folyóirat, előfizetési árra való tekintet nélkül

Tárgykör	Periodikus kiadványok száma	%-os növekedés 1971-re	Árindex	Átlagár
.....				
.....				
Kémia	58	8,5	117,1	47,99
Számítógépek, automatizá- lás, vezérlés- technika	30	4,6	121,3	16,33
Elektronika, elektrotech- nika	63	6,4	118,9	22,79
Műszaki tudo- mányok általá- ban	27	10,8	113,6	22,68
Vegyipar	23	11,9	124,3	16,32
Matematika és statisztika	42	15,2	135,5	18,46
Gépészet	26	5,5	114,3	14,37
Atomtudomány, atomtechnika	26	7,4	123,5	39,06
Fizika	47	14,5	137,8	33,34
Közlekedés	18	10,4	124,5	5,97
.....				
.....				

A fenti táblázatokból kiderül, hogy legmagasabb az átlagár országok szerint vizsgálva az USA-ban és Kanadában megjelent időszaki kiadványoknál; a szakterületek szerinti bontásban pedig a természettudományok és műszaki tudományok körében valamennyi folyóiratot előfizetési árra való tekintet nélkül vizsgálva. A természettudományok és műszaki tudományok terén elemezve az egyes szakterületek áremelkedését, kiderül, hogy az átlagárak a vizsgált periodikumok számával együtt megugranak az előfizetési árra való tekintet nélküli táblázatban azokon a szakterületeken, ahol sok a referálólappal, index-jellegű kiadvány, mint pl. kémia, matematika, fizika; és legalacsonyabb az időszaki kiadványok átlagára a közlekedés szakterületén, mivel ott közismerten sok az olcsó, népszerű, hobby-jellegű folyóirat.

Fizikai folyóiratok előfizetési árának növekedése

A tudományos folyóiratoknak az áremelkedése csillagászati méretű, és ezért a könyvtárak figyelme elsősorban e kiadványokra irányul. Megvizsgálták az 1959-1969. közötti évekből 20 fizikai folyóirat előfizetési árát. Azért e folyóiratokét, mert a fizika témakörében megjelenő tudományos színvonalu folyóiratoknál a legnagyobb az előfizetési átlagár. Ugy találták, hogy szoros összefüggés van az előfizetési ár, terjedelem /oldal/, füzetszám /kötet/, 10 év alatt bekövetkezett növekedése között:

Év	Előfizetési ár	Füzetszám	Oldalszám
1959	§ 648,20	246	43 596
1969	1954,30	481	107 959

A 20 folyóiratból 8 az Amerikai Fizikai Intézet /American Institute of Physics, AIP/ 6 kiadvállalatok, 6 pedig egyéb közreadók /egyesületek/ kiadványa. Valamennyinél 1959-1969 között átlagosan az ár 202%-kal, a terjedelem pedig 147%-kal nőtt. A háromféle közreadást tekintve az AIP folyóiratoknál a terjedelem nagyobb mérvű, mint az előfizetési ár növekedése, míg a kiadók és egyesületek folyóirat árai erőteljesebben emelkedtek a lapszámmal:

	American Inst. of Physics	Kiadók	Más közreadók
Oldalszám	161%	171%	72%
Ár	157%	283%	189%

Ez utóbbi kategóriába tartozó folyóiratok előfizetési ára terhelő legjobban a könyvtári beszerzési költségek növekedését. Nem elhanyagolható szempont a terjedelem sem, mert a könyvtári működési területek közül ez a jelenség a raktári férőhelyek reálisabb tervezésére hívja fel a figyelmet.

A könyvtári szakfolyóiratokban közzétett vizsgálatokból az a következtetés vonható le, hogy a könyvtáraknál sokkal tájékozottabbnak kell lenniük a kiadók, közreadók publikálási gyakorlatáról, az előfizetési árakról, a megjelenési gyakoriság és terjedelem kérdéseiről, mert a könyvtárak az elsőrendű fogyasztói e kiadványoknak és a költségvetési terveknek /létszám és raktárigény/ e faktorok növekedését figyelembe véve, pontos adatok birtokában, tudományos színvonalon kell készülniük.

F O R R Á S O K

MATARAZZO, J.M.: Scientific journals. Page or price explosion? = Special Libraries, 63.k. 2.sz. 1972.febr. 53-58.p.

STEVENS, P.C.: Comparative index to periodical prices. = Library Association Record. 74.k. 8.sz. 1972.aug. 144-146.p.

TUTTLE, Helen W.: Price indexes for 1971 U.S. periodicals and serial services. Periodicals, 1971. = Library Journal, 1971, jul. 2271-2275, p.

BROWN, Norman B.: Price indexes for 1972. U.S. periodicals and serial services.
= Library Journal, 97.k. 13.sz. 1972.jul. 2355-2357.p.

Dáczér Éva

HÍR

Sok könyvtár készít valamilyen formában feljegyzést az olvasók irodalomkutatói /tárgyszerinti/ érdeklődéséről. A Library Association ezeket tanulmányozva az alábbi nyomtatványformát dolgozta ki, ami egységesen használható minden könyvtárban. Az új nyomtatványt több könyvtárnak adták kipróbálásra és a tapasztalatok alapján kapta meg végleges formáját.

		KÉRDŐÍV			
Olvasó neve, címe Telefon/telax			Az olvasó tejfondt ⁺ jelenti ⁺ választ ⁺ yr ⁺ levélben, telefonon		
KÉRDÉS Pontos meghatározás céljából kérjük a jobboldali rovat megfelelő tételeinek megjelölését			LEGKÉSŐBB		
			SZINT elemi haladó kutatói MENNYISÉG enciklopédikus folyóiratcikkek könyv NYELV csak anyanyelv egyéb (éspedig)	Átvette	Áldírá kelt
				Átadva	
				Egyéb intézkedések	
				Az olvasót informálta	
				Szóban ⁺ Levélben ⁺	
			⁺ a megfelelő aláhúzás		
			FORDÍTÁS		

/Library Association Record, 74.k. 2.sz. 1972. p.23-24./